

УДК 304.44 (477)

DOI 10.32461/2226-3209.2.2021.239801.

Цитування:

Вільчинська І. Ю., Олійник О. М. Традиційні соціокультурні цінності: можливості форсайт-методології. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2021. № 2. С. 12-17.

Wilchinska I., Oliinyk O. (2021). Traditional socio-cultural values: possibilities of foresite methodology. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 12-17. [in Ukrainian].

Вільчинська Ірина Юрївна,
доктор політичних наук, професор,
завідувачка кафедри журналістики та
міжнародних відносин
Київського університету культури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5388-7811>
Олійник Оксана Миколаївна,
кандидат культурології,
Київський національний університет
культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4687-2408>

ТРАДИЦІЙНІ СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ: МОЖЛИВОСТІ ФОРСАЙТ-МЕТОДОЛОГІЇ

Мета дослідження – обґрунтування можливості застосування форсайт-методології для збереження традиційних соціокультурних цінностей як важливого елемента інноваційного розвитку. Враховуючи міждисциплінарний характер проблеми, **методологія дослідження** ґрунтується на комплексно-інтегративному поєднанні теоретичних підходів низки наук, зокрема культурології, публічного управління, а також загальнонаукових методів системного аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення та ін. **Наукова новизна** пов'язана зі спробою окреслення теоретичних і практичних аспектів важливості методології форсайту для збереження традиційних соціокультурних цінностей з проєкцією на практичні заходи держави у цій сфері. **Висновки.** Методологія форсайту як стратегія державного управління передбаченням на основі випереджаючих уявлень покликана сприяти ефективності суспільного розвитку. Власне, випередження є тим інноваційним механізмом, який найоптимальніше може забезпечити, з одного боку, динаміку розвитку, а з іншого – суспільну стабільність на основі врахування попередніх досягнень та ресурсів, які аналізуються і формують (моделюють) уявлення про новий сценарій. Водночас результати форсайту повинні знаходити своє відображення у практичних рекомендаціях щодо визначення перспективних напрямів культурної політики держави, зокрема щодо запровадження нових форм забезпечення діяльності різних складових соціокультурної сфери.

Ключові слова: традиційні соціокультурні цінності, культура, трансформації, новації, методологія форсайту.

Wilchinska Iryna, D. Sc. in Political studies, professor, Professor of Kyiv University of Culture; Oliinyk Oksana, Lecturer, Department of Hotel and Restaurant and Tourism Business, Kyiv National University of Culture and Arts

Traditional socio-cultural values: possibilities of foresite methodology

The purpose of the article is to substantiate the possibility of applying foresight methodology for the preservation of traditional socio-cultural values as an important element of innovative development. Given the interdisciplinary nature of the problem, the **methodology of the study** is based on the complex-integrative combination of theoretical approaches of a number of sciences, in particular, cultural studies, public administration, as well as general scientific methods of system analysis, synthesis, abstraction, generalization, and sub. **The scientific novelty** is connected with an attempt to outline theoretical and practical aspects of the importance of foresite methodology in preserving the traditions from the projection into practical measures of the state in this sphere. **Conclusions.** The foresite methodology - as a strategy of public administration of foresite on the basis of forward-thinking - is intended to promote the effectiveness of social development. The actual advance is the innovative mechanism that can, on the one hand, ensure the dynamics of development, on the one hand, and, on the other hand, ensure social stability on the basis of previous achievements and resources, which are analyzed and form (simulate) the idea of a new scenario. At the same time, the results of foresite should be reflected in practical recommendations on the definition of promising directions of the state's cultural policy, in particular regarding the introduction of new forms of support for the activities of various components of the socio-cultural sphere.

Key words: traditional socio-cultural values, transformations, innovations, culture, foresite methodology.

Актуальність теми дослідження. Нині варто констатувати, що на сьогодні низка країн (до яких можна віднести й Україну), які не

враховували культурно-сміслову складову нововведень, потерпає від інноваційної невизначеності, коли здавалося б перспективні

науково-технологічні капіталовкладення, інноваційні рішення різного гатунку, масштабні інвестиції у наукові розробки тощо не мають тієї віддачі, якої від них очікували. Тому зрозуміло, чому дедалі активніше звучать заяви про необхідність у впровадженні нововведень враховувати особливості різних країн, не останнє місце серед яких замають специфічні риси національного менталітету, традиційні соціокультурні цінності, усталені уявлення, ціннісні експектації населення тощо. Як наслідок – уже ні в кого не викликає заперечення той факт, що будь-які нововведення у всіх сферах суспільного життя повинні спиратися на національне, освітнє, наукове і соціокультурне традиційне підґрунтя. Саме для вирішення цих питань і стає у пригоді такий сучасний і перспективний методологічний напрям, як форсайт.

Аналіз останніх публікацій. Прогнозування і планування різних аспектів суспільного розвитку – не нова тема наукових досліджень, про що свідчать праці зарубіжних дослідників Дж. Мартино [5], Р. Поппера [6], Л. Георгіу [15] та ін.

Останнім часом зростає зацікавлення форсайт-методологією на пострадянському просторі: публікації С. Смирнова [10], О. Соколова [11], С. Серьогіна [9], І. Баришева [9] та ін., зокрема представлені у наукових журналах з відповідною назвою – «Форсайт», «Антропологічний форсайт». В Україні основні концепти й інструменти форсайту в різних галузях суспільного побутування представлені у напрацюваннях Л. Федулової [12], Т. Малової [4], С. Квітки [3], Л. Ємельяненко [2] та ін. Водночас дослідження актуальності форсайту для вирішення проблем та прогнозування низки перспектив у соціокультурній сфері на сьогодні ще не отримали належного висвітлення.

Мета статті – обґрунтування можливостей форсайт-методології для збереження традиційних соціокультурних цінностей як важливого елемента інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Форсайт – це системний, партисипативний, перспективний та політично орієнтований процес, який, як зазначає Р. Попер, спрямований (за підтримки різних методик сканування середовища/горизонтів) на активне залучення ключових зацікавлених сторін до широкого спектра заходів щодо передбачення майбутнього, підготовки рекомендацій і здійснення перетворень у технологічній, економічній, екологічній, політичній, соціальній та етичній галузях [6, 58].

Водночас апробація методики та використання інструментарію емпіричних досліджень методології форсайту, на нашу думку, є пріоритетним напрямом прогнозування майбутнього, який, попри різні інноваційні завдання, покликаний реконструювати традиційну ідентичність, вберегти її від втрати сенсу та цілісності, спрямувати на конструктивне розгортання з урахуванням новітніх цілей, викликів і перспектив їх подолання, а також використовувати її різноаспектні можливості для розробки довгострокових стратегій збереження (гомеостазу) і розвитку традиційних соціокультурних систем.

Вважається, що вперше термін «foresight» (від англ. Foresight – «передбачення», «далекоглядність», «погляд у майбутнє») використав ще у 1930 р. письменник-фантаст Г. Уельс, запропонувавши для вжитку поняття «професор передбачення» та пов'язавши його насамперед з технологічними інноваціями.

Загалом методологія пройшла декілька етапів розвитку, виокремлених Л. Георгіу [15] у п'ять поколінь форсайту: технологічний форсайт; технології і ринки; технології, ринки, соціальна сфера; розвиток інноваційної системи; широкий спектр структурних та інших питань науково-технічної і соціальної політики.

Звичайно, така класифікація не є вичерпною. Так, Дж. Мартіно [5] наголошує, що застосування форсайту пройшло декілька етапів: підготовчий етап (60-ті роки ХХ ст.) – використовувався в США і Японії переважно для оборонних досліджень; перший етап – технологічний форсайт, який застосовувався для розробки перспектив науково-технічної сфери; другий етап – ринково-орієнтований форсайт – для оцінювання соціальних і культурних наслідків появи та впровадження технологій; третій етап – соціально-економічний форсайт – для зосередження на довготривалих проблемах, які неможливо вирішити, коли технологічний прогноз «прив'язується» до варіантів розв'язання певної проблеми [5, 590].

Як зрозуміло із запропонованої періодизації, саме на третьому етапі у форсайті з'являється соціальна складова, що дослідники пов'язують з необхідністю відповідати на низку соціально-економічних і культурних викликів, пов'язаних з інноваціями [9].

Утім, така періодизація свідчить, що форсайт досить давно і активно використовується у сучасному світі. Саме на його основі формуються масштабні національні й міжнародні дослідницькі програми, зокрема

Рамкові програми з наукових досліджень і технологічного розвитку Європейського Союзу. На Шосту і Сьому Рамкові програми ЄС було виділено бюджет у 17,5 і 54 млрд євро відповідно [8].

Рамкова програма (англ. Framework Program — FP) затверджена на Римській зустрічі на вищому рівні провідних європейських країн у 1983 р., передбачена Угодою про створення ЄС у 1984 р. і означає комплексну систему фінансування Європейською Комісією скоординованих загальноєвропейських актуальних наукових досліджень у межах певного періоду (рамок). З 1984 р. було реалізовано 7 Рамкових програм (Framework Program - FP1 - FP7), а зараз реалізується восьма програма - FP8 (Horizon 2020) (2014 - 2020 рр.) з бюджетом приблизно у 80 млрд євро [8].

Кожна країна підходить до форсайту зі своїх позицій, використовуючи найдоцільніші методи прогнозування, керуючись власними можливими варіантами розвитку, які можуть настати тільки у випадку реалізації певних умов: вироблення найбільш правильного майбутнього сценарію, досягнення консенсусу з ключових питань та етапів його виконання, що впливає із національних особливостей внутрішньої спроможності країн реагувати на зовнішні обставини. Так, у Великобританії і Німеччині використовуються комбінації різних методів, у Японії – метод Дельфі, у США, Чехії, Росії, Франції – метод критичних технологій [11, 9-11] тощо.

На жаль, за результатами участі у конкурсах з міжнародного співробітництва (International Cooperation - INCO) Україна займає останні місця (друге місце після Росії) серед «третіх країн»: 11 українських науково-дослідницьких команд брали участь у виконанні 10 спільних проектів (підписано 10 контрактів на загальну суму 740 523 євро, виділених Європейською Комісією) [13].

Для прикладу, Швеція виділила на такі дослідження 3,6 млн євро, а Туреччина – 2 млн євро. У Росії реалізується Федеральна цільова програма «Дослідження і розробки з пріоритетних напрямів розвитку науково-технологічного комплексу» [13].

Водночас застосування цієї методології у соціокультурній сфері – досить новий етап у прогнозуванні, зокрема в Україні. Щоправда останніми роками в нашій країні зроблено перші кроки щодо розуміння важливості форсайту.

Так, 22 квітня 2015 р. Постановою Верховної Ради України було утворено

Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з питань майбутнього з метою вироблення та сприяння реалізації стратегії інноваційного розвитку України на основі державних та суспільних пріоритетів з урахуванням досягнень науки і техніки, оцінки їх впливу на гармонійний розвиток держави. Серед напрямів діяльності Комісії: опрацювання моделей майбутнього розвитку, обґрунтування загальнодержавних (національних) і регіональних програм та прогнозів їх реалізації; підготовка питань щодо стратегічного бачення розвитку України, а також щодо найбільш актуальних проблем держави і можливих шляхів їх вирішення; залучення до дискусії щодо напрямків, методів та інструментів стратегічного розвитку держави науковців, представників вищих навчальних закладів, фахівців у сфері адміністративного управління, колишніх та теперішніх працівників органів державної влади, представників неурядових громадських організацій, засобів масової інформації та підприємців; підтримання зв'язків з парламентами, науковими організаціями та вченими інших держав щодо стратегічного розвитку на регіональному та світовому рівні [7].

Крім того, цим документом фактично підкреслюється важливість наукового конструювання майбутнього для нашої країни з проєкцією на практичні дії держави у цій важливій сфері.

«Ідея комісії — аналіз трендів розвитку людства і місце України в цих процесах. Ми не ворожимо на кавовій гущі, не займаємося передбаченнями, знаємо, що таке «чорний лебідь» і «антикрихістія». І хочемо знаходити ті ключові моменти, в яких можна поліпшити майбутнє країни. Визначити тенденції і давати суспільству поради без політичного забарвлення. Також ми хочемо змінити освіту так, щоб зробити українців цінними кадрами, а не дешевою робочою силою. Треба змінити стиль життя суспільства» [1], – констатує О. Скрипник.

На жаль, 13 травня 2016 р. Комісія припинила своє існування без вагомих наслідків роботи.

У 2016 р. колективом авторів з різних організацій було реалізовано проєкт «Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах», в якому, як зазначається у анотації (подамо її повністю), «удосконалено методологію та виконано комплекс робіт з

форсайту соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) і довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах. За допомогою методології сценарного планування та SWOT-аналізу уточнено 8 сценаріїв соціально-економічного розвитку України включно до 2030 року, з використанням Дельфі- і SWOT-методів аналізу проведено нове широкомасштабне експертне дослідження соціально-економічного сегмента суспільства, виконано оцінку наявності людського капіталу в країні, спроможного здійснити бажані перетворення та вибудовано п'ятдесят головних дій влади у формі стратегії соціально-економічного розвитку в середньостроковій і довгостроковій перспективі. Ці результати можуть використовуватися людьми, що приймають рішення на рівні держави, інституціями громадянського суспільства та міжнародними організаціями для розроблення раціональної політики та конструктивних планів соціально-економічного розвитку України на середньострокову і довгострокову перспективу» [14].

Загалом на сьогодні поняття форсайту зазнало низки трансформацій, які, на нашу думку, свідчать про необхідність його активного залучення саме в сферу гуманітаристики, зокрема соціокультурну. На користь такого розуміння спрацьовують такі положення: по-перше, з 80-х років ХХ століття це поняття вийшло за межі простого прогнозування і почало пов'язуватися з можливістю конструювання всіх аспектів майбутнього; по-друге, міждисциплінарний характер форсайту, який не лише вимагає врахування і дає змогу оперувати низкою показників і чинників, які не можуть існувати за межами соціокультурного розвитку, а й апелює до можливості консолідації фахівців з різних галузей наукового знання і практичної діяльності; по-третє, акцентуація уваги на пріоритетному врахуванні можливостей людського капіталу, що вимагає комплексних і погоджених зусиль всіх суб'єктів, які впливають на його розвиток; по-четверте, усвідомлення необхідності оцінювання соціальних і культурних наслідків появи та активного впровадження новітніх технологій, що свідчить про активний перехід форсайту в сферу соціальних і культурних проблем і відносин.

Якщо розглянути ці положення більш ґрунтовно, то вибудовується певна перспектива, яка, на нашу думку, дасть змогу застосовувати методологію форсайту не тільки

для прогнозування майбутнього традиційних соціокультурних цінностей, які трансформуються під впливом новацій, а й виробити дійові механізми конструювання культурної ідентичності. Останні повинні бути враховані у формуванні основних напрямів і засобів реалізації культурної політики, зокрема в нашій країні. Погоджуємося з думкою С. Смирнова, що форсайт передбачає конструювання нової культурної ідентичності з урахуванням мети людства, яку він визначає більш важливою, ніж просте апелювання до минулого чи теперішнього, позаяк це покрововий рух до майбутнього [10].

Про зростання значення соціокультурної складової для Рамкових програм свідчать такі дані щодо виділення коштів (у % від загального бюджету) на такі пріоритетні теми у межах FP7: здоров'я (12,6 %); продукти харчування, сільське господарство, рибальство і біотехнології (3,82%); інформаційні та комунікаційні технології (17,91 %); нанонауки, нанотехнології, нові технології виробництва (6,87 %); енергетика (4,65%); довкілля (3,74 %); транспорт (8,23 %); соціо-економічні та гуманітарні науки (1,23 %); космос (2,82 %); безпека (2,76 %) [8].

Водночас актуалізована наприкінці ХХ ст. перспектива застосовувати форсайт у соціокультурній сфері ускладнюється неможливістю спиратися на конкретні кількісні показники, які, наприклад, майже завжди можна прорахувати в економічній сфері. Саме з цих причин найчастіше форсайт використовується в економічній сфері для прогнозування її майбутнього.

При цьому в соціокультурній сфері форсайт-технології, на нашу думку, були б корисні як для прогнозування майбутнього розвитку етнокультурних спільнот, так і дали б змогу визначати можливі альтернативні варіанти збереження культурних традицій (спадщини) з урахуванням не лише викликів і загроз, спровокованих глобалізацією та модернізацією, а й дієвим використанням інноваційного потенціалу, який багато в чому може спрацювати навпаки, а саме: захистити і зберегти існуючі культурні надбання за допомогою залучення інноваційних технологій і наукових розробок.

Форсайт здатен забезпечити суспільну стабільність на основі врахування попередніх досягнень та ресурсів, які аналізуються і моделюють уявлення про новий сценарій суспільного розвитку, а також використання нової управлінської стратегії – інноваційного менеджменту, який передбачає створення

управлінської і соціокультурної інфраструктури з метою стимулювання новацій.

Уможливує такий конструктивний потенціал форсайту його міждисциплінарний характер, який дає змогу оперувати методами філософського, етно-демографічного, соціокультурного, культурологічного, антропологічного та інших підходів.

Відтак у межах технології і методології форсайту важливо розробляти цілеспрямовані програми у сфері культурної політики, зокрема у контексті збереження соціокультурних традиційних цінностей, основним завданням якої має стати: моделювання культурних трансформацій (як об'єкта управління) з одночасним забезпеченням їх сталості й послідовності у передачі наступним поколінням; прогнозування ймовірних наслідків їх можливих трансформацій; оцінка ризиків, які можуть слідувати за прийняттям управлінських рішень – і тактичних, і стратегічних; забезпечення сталого і динамічного розвитку соціокультурної інфраструктури на основі законів, явищ і тенденцій історико-культурної ідентифікації; формування нової ціннісної основи загальнодержавної ідентичності з урахуванням її раціонально-прагматичного наповнення соціальним та практично-орієнтованим політичним сенсом; розвиток нових дійових механізмів управління, які враховують традиційний соціокультурний досвід, світові тенденції та мінливі потреби громадян.

Інноваційна репрезентація традиційних культурних цінностей України є формуванням її позитивного іміджу на міжнародному рівні, найкращою рекламою та популяризацією української культури, що, у свою чергу, сприятиме брендуванню країни, залученню туристів та інвесторів. Так завдання з охорони матеріальної і нематеріальної спадщини стають такими, що виходять далеко за межі простого їх збереження, а проєктуються в площину використання традиційних національно-культурних цінностей і ресурсів з метою популяризації та гідного позиціонування нашої держави на світовому рівні.

Висновки. Методологія Форсайту як стратегія державного управління, угрунтована передбаченням на основі випереджаючих уявлень, покликана сприяти ефективності суспільного розвитку. Випередження є тим інноваційним механізмом, який найоптимальніше може, з одного боку, забезпечити динаміку розвитку, а з іншого – забезпечити суспільну стабільність на основі

врахування попередніх досягнень та ресурсів, які аналізуються і формують (моделюють) уявлення про новий сценарій. Водночас результати форсайту повинні знаходити своє відображення у практичних рекомендаціях щодо визначення перспективних напрямів культурної політики держави, зокрема щодо запровадження нових форм забезпечення діяльності різних складових соціокультурної сфери.

Література

1. IT-политик Алексей Скрипник: «IT-компанией должен руководить молодой и сумасшедший». URL: <http://igate.com.ua/news/8254-it-politik-aleksej-skrupnik-it-kompaniej-dolzhen-rukovodit-molodoj-i-sumasshedshij> (дата звернення: січень 2021).
2. Ємельяненко Л.М. Форсайт-методологія стратегічного управління інноваційним розвитком суспільства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2008. № 10 (128). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2008_10_2/emeljanenko.pdf. (дата звернення: січень 2021).
3. Квітка С. А. Форсайт як технологія проєктування майбутнього: новітні механізми взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. Аспекти публічного управління. № 8 (34), серпень 2016. С. 5-15
4. Малова Т.И. Перспективы реализации национальной программы форсайт (foresight) в Украине. Вісник Донецького національного університету. Серія “Економіка і право”. 2008. № 2. С.167–171.
5. Мартино Дж. Технологическое прогнозирование. Москва : Прогресс, 1977. 591 с.
6. Поппер Р. Мониторинг исследований будущего. Форсайт. 2012. Т. 6, № 2. С. 56–75.
7. Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань майбутнього. Постанова ВР України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 23. С. 160.
8. Рамкові програми з наукових досліджень та технологічного розвитку. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення: січень 2021).
- 9.
10. Серегина С., Барышев И. Закономерно ли появление форсайта? Форсайт. 2008. № 2 (6). С. 4–12.
11. Смирнов С. Новые идентичности человека: анализ и прогноз антропологических трендов. Антропологический форсайт. 2013. №4. С. 14–19.
12. Соколов А. Форсайт. Взгляд в будущее. Форсайт. 2007. №1 (1). С. 8–15.
13. Федулова Л. І. Новітні підходи до формування стратегії розвитку регіонів: методологія “Форсайт”. URL:

www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/zbirnik_RE_4_13
9.pdf. (дата звернення: січень 2021).

14. Форсайт (прогнозування). Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення: січень 2021).

15. Форсайт та побудова стратегії соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 р.) і довгостроковому (до 2030 р.) часових горизонтах / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки; Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Інститут прикладного системного аналізу МОН України і НАН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку; Фондація «Аграрна наддержавка». Київ: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2016. 184 с.

16. Georghiou L. Third Generation Foresight-Integrating the Socio-economic Dimension. Paper presented at the International Conference on Technology Foresight, Japan, March 2001. URL: <http://www.nistep.go.jp/achiev/ftx/eng/mat0>. (дата звернення: січень 2021).

References

1. IT politician Aleksey Skrypnik: "The young and crazy must lead an IT company." URL: <http://igate.com.ua/news/8254-it-politik-aleksej-skrupnik-it-kompaniej-dolzhen-rukovodit-molodoj-i-sumasshedshij>. [in Russian].

2. Emelianenko L.M. (2008). Foresight methodology of strategic management of the innovation development of the suspension. Bulletin of the Skhidnoukrainian National University named after Volodymyr Dal, 10 (128). URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VISUNU/2008_10_2/emeljanenko.pdf [in Ukrainian].

3. Kvitka S. A. (2016). Foresight as a technology for the design of the future: new mechanisms of interaction between the public authorities, business and community support. Aspects of Public Administration. No. 8 (34), 5-15 [in Ukrainian].

4. Malova T.I. (2008). Prospects for the implementation of the national foresight program in Ukraine. Bulletin of the Donetsk National University. Series "Economics and Law", 2, 167-171 [in Russian].

5. Martino J. (1977). Technological forecasting. Moscow: Progress[in Russian].

6. Popper R. (2012). Monitoring future research. Foresight. V. 6, №. 2, 56–75.

7. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine About the formation of the Temporary Special Commission of the Verkhovna Rada of Ukraine on the issues of the Future (2015), Bulletin of Verkhovna Rada, № 23, 160. [in Ukrainian].

8. Framework programs on scientific development and technological development. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. [in Ukrainian].

9. Seryogina S., Baryshev I. (2008). Is the appearance of a foresight logical? Foresight, № 2 (6), 4–12. [in Russian].

10. Smirnov S. (2013). New human identities: analysis and forecast of anthropological trends. Anthropological foresight, №4, 14–19. [in Russian].

11. Sokolov A. (2007). Forsyth. Looking to the future. Foresight. № 1 (1), 8–15. [in Russian].

12. Fedulova L.I. We are moving forward to formulating a strategy for the development of regions: the "Foresight" methodology. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/zbirnik_RE_4_13 9.pdf [in Ukrainian].

13. Foresight and construction of the strategy of social and economic development of Ukraine in the medium-term (until 2020) and long-term (until 2030) time horizons » sciences. Project Manager Acad. National Academy of Sciences of Ukraine M. Z. Zгуровський. International Council for Science; Committee on System Analysis under the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine; National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kiev Polytechnic Institute"; Institute for Applied Systems Analysis of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Sciences of Ukraine; World Data Center for Geoinformatics and Sustainable Development; Foundation "Agrarian Superstate". Kyiv: NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", View "Politechnika", 2016. [in Ukrainian].

14. Foresight. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. [in Ukrainian].

15. Georghiou L. (2001). Third Generation Foresight-Integrating the Socio-economic Dimension. Paper presented at the International Conference on Technology Foresight, Japan, March. URL: <http://www.nistep.go.jp/achiev/ftx/eng/mat0> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 08.02.2021
Отримано після доопрацювання 01.03.2021
Прийнято до друку 05.03.2021*